

หนังสือ

หนังสือ (Books) คือสื่อการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งรวบรวมความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งพิมพ์เป็นเล่มไว้สำหรับอ่าน ค้นคว้า อ้างอิง หรือสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ให้ได้ความรู้กว้างขวางต่อไป

ในภาษาไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวไว้ว่า “**หนังสือ** อาจหมายถึงเครื่องหมายใช้ขีดเขียนแทนเสียงหรือคำพูดก็ได้” เช่น ตัวหนังสือ (พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์)

นักการศึกษาเชื่อว่า **การอ่านทำให้สมองมีการพัฒนาขึ้น** นั้นแสดงว่า หนังสือมีความสำคัญมากเพราะช่วยในการพัฒนาสมอง คนไทยจะคิดเป็นมากขึ้นถ้าสังคมไทยช่วยกันสร้างหนังสือดีๆ ให้คนไทยได้อ่าน และส่งเสริมให้คนไทยรักการอ่าน โคลงสี่สุภาพบทหนึ่งซึ่งแสดงถึง **ค่าแห่งหนังสือ** สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนิพนธ์ไว้ดังนี้

โลกคือมนทริแผ้ว	ไพศาล
ห้องหับสรรพโอฟาร	เลิศล้ำ
หนังสือดูจประแจทวาร	ไซสู ห้องนา
จักพบรัตนแท้	ก่องแก้ววิทยา

ความเป็นมา

สมัยดึกดำบรรพ์มนุษย์สื่อสารถึงกันด้วยการเขียนภาพ หรือสัญลักษณ์บางอย่างไว้ตามก้อนหิน , หน้าผา , พื้นทราย , พื้นดิน หรือ ต้นไม้

ในการให้ความรู้แก่บุคคลอื่นก็มักจะเขียนเรื่องนั้นไว้บนวัสดุที่คงทนหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น เช่น แผ่นไม้ แผ่นหิน แผ่นโลหะ หรือ วัสดุอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นแผ่น ชาวเมโสโปเตเมีย (Mesopotamians) เขียนข้อความไว้บนแผ่นดินเหนียวแล้วนำไปฝังแดดให้แห้ง หรือนำไปเผาในเตาเผาก็มี

แต่ด้วยเหตุที่แผ่นดินเหนียวมีน้ำหนักมากและบรรจุข้อความได้ไม่มาก ผู้คนรุ่นต่อมาจึงพยายามเสาะหาวัสดุอย่างอื่นมาทดแทน

ประมาณ 1600 ปีก่อนคริสตกาลราช เมื่ออารยธรรมไมซีนี^๑ (Mycenae) กำลังรุ่งเรืองนั้น ชาวไมซีนี (Mycenians) จารึกอักษรโบราณไว้บนแผ่นดินเหนียวแท่งสี่เหลี่ยม ทำจากดินเนื้ออ่อนและใช้แท่งไม้แหลมจารึกข้อความลงไป นำดินที่จารึกเสร็จแล้วไปฝังแดดให้แห้ง แผ่นจารึกที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบันนั้นเผชิญถูกไฟเผาจึงทำให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น มีการค้นพบแผ่นดินเหนียวนี้ที่เมืองพิลอส (Pilos) และ คนอสซัส (Knossus) ประเทศกรีซ ภาษาที่จารึกไว้เรียกว่า **ลิเนียน์ บี** (Leniar B.) ไม่มีใครอ่านออก เป็น **อักษรภาพ** (pictograms) ชนิดหนึ่งดังภาพนี้ (เช่นเดียวกับตัวอักษรในเครื่องจักรจีน)

^๑ อารยธรรมกรีก ซึ่งมีเมืองไมซีนีเป็นศูนย์กลาง

ประมาณ 3500 ปีก่อนคริสตกาล ชาวอียิปต์คิดทำกระดาษจากหญ้าชนิดหนึ่ง^๒ ซึ่งงอกงามอยู่มากตามริมฝั่งแม่น้ำไนล์

หญ้าชนิดนี้ชื่อ **ปาปิร์ส (papyrus)** คำว่า “paper” มาจากคำ “papyrus”

ชาวอียิปต์นำต้นกกปาปิร์สมาลอกออกเป็นแผ่นยาวๆ แล้วนำตั้งแต่สองแผ่นขึ้นไปมาแปะติดกันด้วยกาว ทำให้ได้กระดาษปาปิร์สสีน้ำตาลอ่อน หน้ากว้างขึ้น และมีความยาวประมาณ 15 ถึง 20 ฟุต เมื่อเขียนข้อความและรูปภาพลงบนปาปิร์สนี้แล้วก็ม้วนเก็บไว้เป็นม้วนๆ นั่นคือ **รูปแบบของหนังสือที่เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก** เรียกว่า **ม้วนหนังสือ** หรือ **หนังสือม้วน** ตัวอักษรที่ใช้เขียนเป็นภาษาอียิปต์โบราณ เรียกว่า ฮีโรกลิฟฟิค (hieroglyphic)

ราว 1300 ปีก่อนคริสตกาล จีนมีหนังสือใช้แล้ว จีนใช้ฟู่กันและหมึกดำเขียนตัวหนังสือบนใบปาล์ม^๓ หรือแผ่นไม้ หรือ แฉงไม้ไผ่สาน^๔ แล้วเจาะรู 2 - 3 รู ร้อยเชือกให้เป็นเล่มหนังสือ เรียกว่า **หนังสือแผ่น** หรือ **หนังสือร้อยเชือก** ตัวอักษรภาษาจีนเป็นอักษรภาพอีกชนิดหนึ่ง

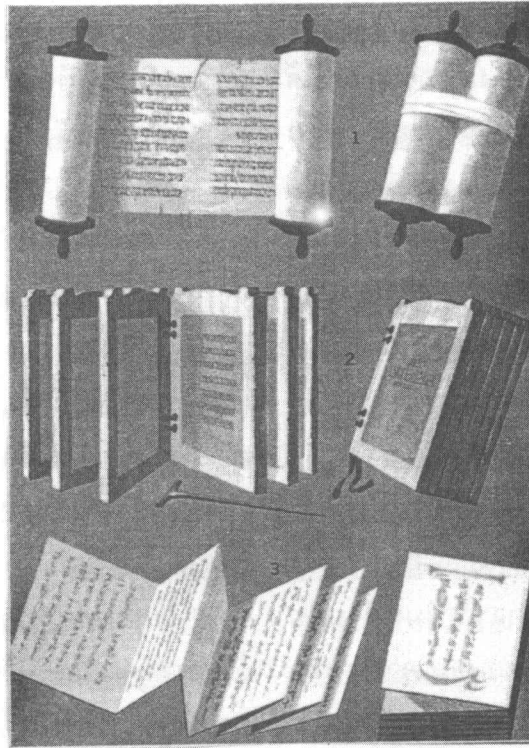
ชาวกรีกนำเอากระดาษปาปิร์สของอียิปต์ไปใช้เขียนหนังสือโดยทำกระดาษให้มีหน้ากว้างราว 10 นิ้ว และยาวประมาณ 35 ฟุต เมื่อบันทึกลงข้อความที่ต้องการลงบนกระดาษแล้วก็พับกระดาษนั้นกลับหน้ากลับหลังกัน กลายเป็น **หนังสือพับ** ซึ่งในเมืองไทยสมัยก่อนก็มีหนังสือพับรูปแบบคล้ายๆ กันนี้ใช้อยู่เป็นจำนวนมาก เรียกว่า **สมุดข่อย**^๕ ใช้สำหรับเขียนตำรายาไทยโบราณ และ คัมภีร์ต่างๆ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็น **หนังสือหายาก**

^๒ ปาปิร์ส เป็นพืชจำพวกหญ้า ต้นคล้ายต้นกก ในประเทศไทยมีมากอยู่หลายชนิด ผู้เขียนคิดว่า ปาปิร์ส น่าจะเป็นกกชนิดหนึ่ง

^๓ ใบปาล์มที่กล่าวนี้จะเหมือนใบลานของไทยหรือไม้ ผู้เขียนไม่ทราบ หนังสือใบลานของไทยก็เป็นหนังสือร้อยเชือกชนิดหนึ่ง

^๔ นำไม้ไผ่มาจักเป็นดอก แล้วสานเป็นแผ่นสี่เหลี่ยม

^๕ สมุดซึ่งทำจากกระดาษข่อย กระดาษข่อยทำมาจากเปลือกต้นข่อย ต้นข่อยเป็นพืชชนิด *Streblus asper* Lour อยู่ในวงศ์ Moraceae มีหลายพันธุ์ บางพันธุ์มีประโยชน์ทางยา เป็นพืชสมุนไพร (วิธีทำกระดาษข่อย คงจะคล้ายวิธีทำกระดาษสา)

1. หนังสือม้วน

2. หนังสือร้อยเชือก
(หนังสือแผ่น)

3. หนังสือพับ

ที่มาของคำว่า “book”

ชาวอังกฤษและชาวโรมันนิยมเขียนหนังสือบนแผ่นกระดาน โดยทำกระดานให้เป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้าทาดด้วยสีดำหรือสีเขียว เขียนด้วยสีขาว กระดานที่ชาวอังกฤษและชาวโรมันใช้นั้นทำมาจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง คือ **ต้นบีช** (beech tree)

ภาษาแองโกลแซกซอน (The Anglo-Saxon) เรียก beech tree ว่า “ **boc** ” ซึ่งคำนี้เองเป็นที่มาของคำภาษาอังกฤษ “ **book** ”

ในคริสต์ศตวรรษที่หนึ่ง คนทั่วไปนิยมใช้หนังสือแผ่นมากกว่าหนังสือม้วน เพราะใช้ได้สะดวกกว่า

ต่อมาในการทำหนังสือได้นิยมใช้หนังสือสัตว์ ๖ แทนปาปิร์สมากขึ้น และหนังสือที่เกิดขึ้นในยุคนี้ใช้วิธีคัดลอกต่อ ๆ กันมาด้วย **ลายมือเขียน**

เรียกว่า **หนังสือเขียน** (manuscript) หรือ **หนังสือตัวเขียน**

กำเนิดการพิมพ์

กล่าวกันว่า ก่อนกำเนิดการพิมพ์ในยุโรป คนจีนเป็นผู้คิดตัวพิมพ์ภาษาจีนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยแกะตัวพิมพ์ด้วยไม้ และกดพิมพ์ได้ที่ละตัว พิมพ์ได้ช้าและไม่ค่อยชัด

โยฮันน์ กูเตินเบอร์ก ๗ (Johann Gutenberg : 1400-1468) ชาวเยอรมันเป็นผู้คิดประดิษฐ์แท่นพิมพ์ และคิดหล่อตัวพิมพ์โลหะ เพื่อพิมพ์หนังสือขึ้นเป็นครั้งแรกในยุโรป เริ่มแรก โยฮันน์ พิมพ์หนังสือแบบเรียนภาษาลาติน (Latin grammar) ซึ่งเป็นหนังสือเรียนขึ้นมาก่อน ต่อมาจึงรับจ้างพิมพ์คัมภีร์ไบเบิล และพิมพ์ได้สำเร็จใน ค.ศ. 1445

จากจุดเริ่มต้นในครั้งนั้นทำให้กิจการการพิมพ์ได้พัฒนาเจริญขึ้นในเวลาต่อมา

๖ นำหนังสือสัตว์มาแช่น้ำแล้วทำให้เรียบ ตากแห้ง ตัดเป็นแผ่นใช้เขียนหนังสือได้ ใช้ได้นานกว่าปาปิร์ส (วิธีทำคงจะคล้ายกับการฟอกหนังในปัจจุบัน)

๗ ชื่อจริงคือ **Johann Gensfleisch** คำ **Gutenberg** เป็นชื่อบ้านที่เขาอาศัยอยู่ในเมืองเมนซ์ (Mainz) โยฮันน์เคยทำงานในโรงงานกระดาษ ซึ่งตั้งอยู่ในเมนซ์ และเคยฝึกงานหลอมโลหะสำหรับทำแม่พิมพ์หล่อเหรียญมาก่อน

โยฮันน์ กูเตินเบอร์ก เป็นผู้คิดริเริ่มหล่อตัวพิมพ์ด้วยโลหะ ทำให้แม่พิมพ์ของโยฮันน์พิมพ์ได้ชัดเจนกว่าการพิมพ์จากแม่พิมพ์ไม้ของจีน ความคิดเรื่องการพิมพ์ของจีนกับความคิดเรื่องการพิมพ์ของยุโรปจะเชื่อมโยงกันอย่างไรยังเป็นเรื่องที่ไม่มีความชัดเจนมาจนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อการพิมพ์พัฒนาขึ้น และแพร่หลายไปในหลายประเทศของทวีปยุโรปแล้ว ก็แพร่ไปสู่สหรัฐอเมริกา เอเชีย และทวีปอื่น ๆ

มีการพัฒนาระบบการพิมพ์จากการพิมพ์ด้วยแท่นนอนเป็นระบบแท่นหมุน

จากการป้อนกระดาษเข้าแท่นพิมพ์ด้วยมือ เป็นการป้อนกระดาษด้วยแรงกดของลม จากการทำแม่พิมพ์ด้วยการเรียงพิมพ์จากตัวพิมพ์ และการทำบล็อกภาพประกอบ กลายเป็นการทำแม่พิมพ์จากการถ่าลงแผ่นพิมพ์ (plate) จนกลายเป็นการพิมพ์แบบออฟเซต (off-set) และพัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง

ปัจจุบันระบบการพิมพ์พัฒนาขึ้นอย่างมาก สามารถพิมพ์หนังสือได้ดีสวยงามและรวดเร็วสามารถใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาเสริมทั้งในการทำแม่พิมพ์และการควบคุมการพิมพ์อย่างกว้างขวางขึ้น ความรู้เกี่ยวกับ “หนังสือ” และ “การทำหนังสือ” ก็ก้าวหน้าขึ้นอีกด้วย

ความรู้เบื้องต้นในการผลิต “หนังสือ”

ในการที่จะผลิต **หนังสือ** ขึ้นมาสักเล่มหนึ่งนั้น มีขั้นตอนในการจัดทำหลายขั้นตอน ความรู้เบื้องต้นมีดังต่อไปนี้ (ส่วนความรู้ที่ลึกซึ้งมีมากกว่านี้มาก)

ขั้นที่ 1 จะต้องมี “**ต้นฉบับ**” ^๕ การที่จะมีต้นฉบับได้ก็ต้องมี **ผู้เขียน** ^๖ มาก่อน **ทุกคนเขียน**

หนังสือเป็น แต่ไม่ใช่ทุกคนจะเขียนหนังสือได้ ปัญหาเรื่องผู้เขียนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในวงการการทำหนังสือ ซึ่งมีหลายมิติให้พิจารณา

ขั้นที่ 2 เมื่อมี **ต้นฉบับ** แล้วต้อง **พิมพ์ต้นฉบับ** เพื่อทำแม่พิมพ์

ขั้นตอนนี้มีองค์ประกอบมากมาย แม่พิมพ์จะดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้และมีมือการพิมพ์ของผู้พิมพ์ต้นฉบับเป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันขั้นตอนนี้ง่ายขึ้นมากเพราะใช้เครื่องพิมพ์ดีดคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยได้นักเขียนบางคนใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยตั้งแต่การเขียนต้นฉบับแล้ว

ในขั้นตอนนี้รวมถึง **การพิสูจน์อักษร** ด้วย ถ้าการพิสูจน์อักษรดีต้นฉบับที่นำไปทำแม่พิมพ์ก็จะดี **การพิสูจน์อักษร คือ การตรวจตราให้ถูกต้องตามต้นฉบับของผู้เขียน** ผู้พิสูจน์อักษรมีหน้าที่เพียงตรวจสอบว่าผู้พิมพ์ต้นฉบับพิมพ์ถูกต้องตรงกับต้นฉบับที่ผู้เขียนเขียนไว้หรือไม่เท่านั้น

ขั้นที่ 3 **ขั้นตอนทำแม่พิมพ์** ต้องทำให้สอดคล้องกับระบบการพิมพ์ ขั้นตอนนี้ต้องใช้เทคนิคหลายประการประกอบกัน เช่น การออกแบบหนังสือ (book design) , การจัดหน้า , การจัดและการเขียนภาพประกอบ, การใช้งานศิลปะ (art work) เข้ามาตกแต่งหนังสือให้มีความสวยงามน่าอ่าน เป็นต้น ปัจจุบันสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่มีการสอนทางด้านอุตสาหกรรมการพิมพ์ ได้เปิดสอนรายวิชาต่าง ๆ ^{๗๐} เกี่ยวกับการทำหนังสือมากขึ้น

ขั้นที่ 4 **ขั้นตอนการพิมพ์** ในปัจจุบันสำนักพิมพ์ที่รับจัดพิมพ์หนังสือทั่วไปจะเป็นผู้ทำงานรับผิดชอบในขั้นตอนที่ 1 - 3 ส่วนขั้นตอนที่ 4 นำไปให้โรงพิมพ์ที่รับจ้างพิมพ์เป็นผู้รับผิดชอบนั่นคือ

^๕ ต้นฉบับ มีทั้งต้นฉบับลายมือเขียน และต้นฉบับพิมพ์

^๖ ผู้เขียน บางท่านเป็นนักเขียน แต่บางท่านอาจจะไม่เป็นนักเขียน

^{๗๐} วิชาการออกแบบสิ่งพิมพ์ , วิชาการทำหนังสือ , วิชาที่เกี่ยวข้องกับหนังสือแต่มีชื่ออย่างอื่น

โรงพิมพ์ทำงานตั้งแต่ถ่ายแม่พิมพ์ลงแผ่นพิมพ์ แล้วพิมพ์ออกมาเป็นเล่มหนังสือ ระบบการพิมพ์ปัจจุบันนั้นบางโรงพิมพ์จะมีแท่นพิมพ์ที่ทันสมัยมากเมื่อนำแผ่นพิมพ์เข้าสู่แท่นพิมพ์แล้ว^{๑๑} การพิมพ์, การเรียงหน้า, การเข้าเล่ม จนกระทั่งออกมาเป็นเล่มหนังสือเรียบร้อย โดยอยู่ในกระบวนการเดียวกันก็มีแล้ว โรงพิมพ์ในประเทศไทยบางโรงก็ทำได้แล้วแต่ยังมีโรงพิมพ์ที่ทำงานขั้นตอนนี้เพียงพิมพ์ **เนื้อหนังสือ** จึงต้องมีขั้นตอนที่ 5 และ ขั้นตอนที่ 6 ต่อไป

ขั้นที่ 5 การทำปก “ปก” เป็นจุดเด่นของหนังสือจึงต้องหารูปภาพที่สะดุดตาทำเป็นปกออกแบบปกตามต้องการ (ทั้งปกหน้าและปกหลัง) แล้วพิมพ์ปกด้วยกระดาษที่แตกต่างจากกระดาษที่พิมพ์เนื้อหนังสือ ปัจจุบันสำนักพิมพ์นิยมจ้างนักออกแบบปก นักออกแบบหนังสือไว้ประจำสำนักพิมพ์ของตน

ขั้นที่ 6 เย็บเล่มเข้าปก เมื่อพิมพ์ปกเสร็จแล้วก็นำ **เนื้อหนังสือ** จากขั้นตอนที่ 4 และ **ปก** ตามขั้นตอนที่ 5 มาเข้าเครื่องเข้าเล่มและติดปก ก่อนติดปกจะต้องเข้าเล่ม คือ เย็บเนื้อหนังสือให้ติดกันเสียก่อน การเย็บมี 3 วิธี คือ **เย็บข้าง**, **เย็บมุงหลังคา** และ **เย็บกึ่ง** ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดหนังสือ หรือ ขนาดและชนิดของปกด้วยการเข้าเล่มติดปกอาจใช้วิธีเสกาวคือ ติดเนื้อหนังสือกับปกด้วยกาว แต่ถ้าเย็บกึ่งเนื้อหนังสือติดกับปกด้วยการเย็บ กาวเป็นเพียงส่วนช่วยหนังสือที่ได้จะดี สวยงามเรียบร้อย หรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิค และฝีมือ ของช่างว่ามีความรู้ความสามารถ และความประณีต เพียงใดแค่นั้น

ขั้นสุดท้าย ตัด เมื่อเข้าเล่มเรียบร้อยแล้ว การเข้าเล่มแบบเสกาวทั้งหมดจะต้องนำหนังสือไป

เข้าเครื่องตัด ตัดหนังสือให้ได้ขนาดตามที่วางแผนไว้ตั้งแต่ต้น

ขนาดของหนังสือ

หนังสือเล่มมีหลายขนาด คือ

1. หนังสือเล่มเล็ก เป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นในวาระพิเศษ (หนังสือเล่มเล็ก บางทีก็เป็นหนังสือเล่มจิ๋ว ซึ่งไม่ใช่หนังสือที่พิมพ์ขึ้นเพื่อการอ่าน) หนังสือเล่มเล็กคือเอาหนังสือที่มีขนาดเล็กกว่า 16 หน้ายกเป็นเกณฑ์ (ยิ่งเล็กมากเท่าใดยิ่งเป็นที่ต้องการของนักสะสมหนังสือจิ๋วมากขึ้น) หนังสือประเภทนี้อาจจะต้องใช้ระบบการพิมพ์วิธีพิเศษจำนวนพิมพ์มีไม่มากนัก หนังสือเล่มเล็กจึงมีอยู่ในบรรณพิภพค่อนข้างน้อย ทำให้เกิด **กลุ่มนักสะสมหนังสือเล่มเล็ก** ขึ้น ในประเทศไทยก็มีอยู่ไม่น้อย ซึ่งเป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็กมักจะโฆษณาชวนเชื่อว่า หนังสือเล่มเล็กของตนเป็นหนังสือเล่มเล็กที่สุดในโลก แต่ในหมู่นักสะสมเขารู้กันเป็นอย่างดี

2. หนังสือขนาด 16 หน้ายก ถือเกณฑ์ว่า 1 แผ่นของกระดาษริมใหญ่พิมพ์ได้ 16 หน้า เท่ากับ 1 ยก ถ้าหนังสือเล่มนั้นมี 320 หน้า ก็คือ หนังสือหนา 20 ยก

3. หนังสือขนาด 8 หน้ายก คือหนังสือที่เกิดจากกระดาษ 1 แผ่นของริมใหญ่พิมพ์ได้ 8 หน้า ถือว่าเป็น 1 ยก ดังนั้นถ้าหนังสือเล่มนั้นมี 320 หน้า ก็คือ 40 ยก

4. หนังสือขนาดใหญ่ คือหนังสือที่เกิดจาก 1 แผ่นของกระดาษริมใหญ่พิมพ์ได้น้อยกว่า 8 หน้า ปัจจุบันตลาดหนังสือเริ่มนิยมพิมพ์หนังสือขนาดใหญ่กว่า 8 หน้ายกมากขึ้น ซึ่งถือกันว่าเป็น **หนังสือเล่มใหญ่**

^{๑๑} การพิมพ์เนื้อหนังสือ กับ การพิมพ์ปก ทำไปพร้อมกันได้โดยใช้แท่นพิมพ์คนละแท่น เมื่อพิมพ์เสร็จแล้วจึงนำผลผลิตจากทั้งสองแท่นมาเข้าขบวนการเดียวกันต่อไป

5. **หนังสือวารสาร และ นิตยสาร** หนังสือพวกนี้นิยมพิมพ์ในขนาดตั้งแต่ 8 หน้ายกขึ้นไป และมีแนวโน้มจะมีขนาดใหญ่กว่า 8 หน้ายกมากขึ้น ส่วนมากจะเป็นขนาด A4 ซึ่งถือว่าเป็นขนาดมาตรฐานของวารสาร

ปัจจุบันคนไทยนิยมสะสมหนังสือกันมาก เมื่ออ่านแล้วก็จะเก็บสะสมหนังสือเหล่านั้นเอาไว้ ซึ่งส่วนหนึ่งแสดงว่า **คนไทยนิยมอ่านหนังสือมากขึ้น** แล้วเก็บสะสมไว้เพื่อประโยชน์แก่คนอื่นต่อไป อีกจนสามารถจัดเป็นห้องสมุดส่วนตัวได้

ผู้เขียนเคยตั้งข้อสังเกตว่า ในการพิมพ์หนังสือนั้นผู้พิมพ์พวกหนึ่งจะพยายามพิมพ์ให้ได้หนังสือเล่มโตจนถึงขนาดโตที่สุด และพยายามพิมพ์หนังสือเล่มเล็กให้ได้เล่มเล็กจิ๋วที่สุด เพราะตราบดที่คนยังมีกิเลสอยู่ก็ย่อมจะคิดทำอะไรๆ ที่เป็นสุดโต่งอยู่เสมอ เพราะ **อยากได้ความเป็นที่สูงสุดในโลก**

แต่ในการสะสมหนังสือพบว่า คนที่สะสมหนังสือเล่มโตมาก ๆ นั้นไม่ค่อยจะมี อาจจะเป็นเพราะเก็บยาก และมีราคาแพงด้วย ผู้เขียนทราบว่าในเมืองไทยมีผู้ที่มีหนังสือเล่มโตที่สุดท่านหนึ่ง คือ อาจารย์ ม.ล. มานิจ ชุมสาย ^{๑๒} ส่วนผู้นิยมสะสมหนังสือเล่มเล็ก เล่มจิ๋ว มีค่อนข้างมาก

ตัวอย่างหนังสือเล่มเล็ก (เท่าที่เสาะหาได้)

1. **พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** มีอย่างน้อย 3 เล่ม คือ

(1) **ดุจดวงตะวัน** ขนาด 8.4 × 12 ซม. หน้า 1.5 ซม. ปกแข็งมีกระดาษหุ้มปก

(2) **ฝากฝันกลอนกานต์** ขนาด 8 × 9 ซม. หน้า 0.5 ซม.

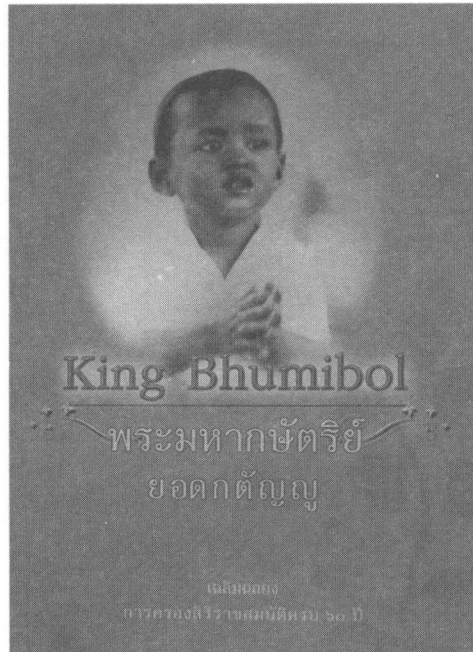
(3) **ตั้งดวงแก้ว** ขนาด 5 × 6.7 ซม. หน้า 0.6 ซม.

บริษัท นานมี บุ๊ค จำกัด จัดพิมพ์ และจำหน่าย

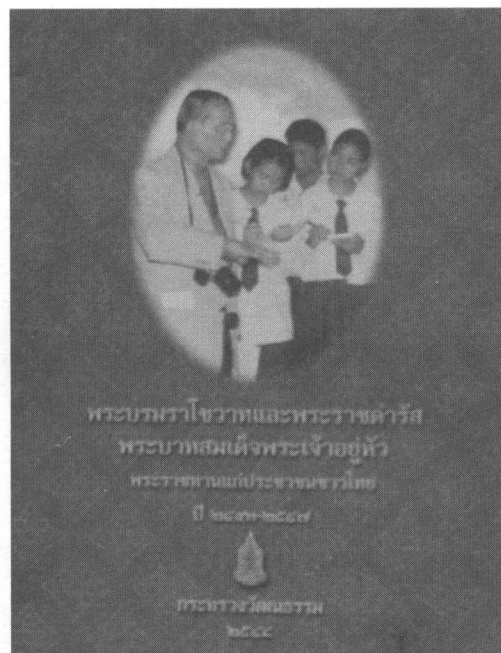

^{๑๒} เป็นหนังสือเกี่ยวกับภาพผนังโบสถ์ในประเทศไทย พิมพ์ในเยอรมัน เดิมวางขายที่ร้านเฉลิมนิจ ปัจจุบันคงเก็บไว้ที่บ้าน สุขุมวิท 59

2. **พระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู** ของ พ.อ.(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน ขนาด 10.5 × 14.4 ซม.
หน้า 0.5 ซม. ไม่มีเลขหน้า
ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม จัดพิมพ์จำหน่าย

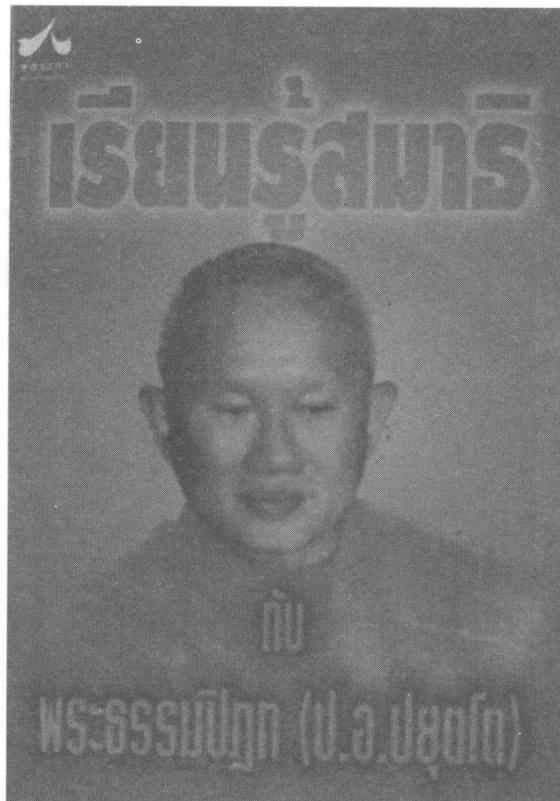
3. **พระบรมราโชวาท และ พระราชดำรัส** พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ปี 2493-2547
ขนาด 8.5 × 10.5 ซม. หน้า 80 หน้า
กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์ พ.ศ. 2548

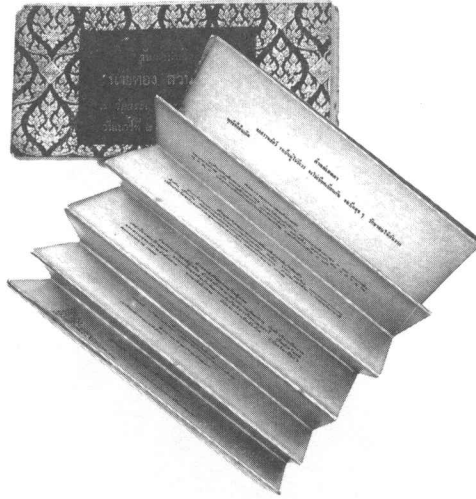
4. **เคล็ดลับสุขภาพดี** กระทรวงสาธารณสุข พิมพ์แจก 2548 ขนาด 9 X 13 ซม. หน้า 31 หน้า
มีภาพประกอบ

5. **เรียนรู้สมาธิ กับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ขนาด 7.3 X 10.2 ซม. หน้า 36 หน้า
สำนักพิมพ์เลียงเชียง พิมพ์แจก เป็นธรรมบรณการ

6. **หนังสือแจกงานพระราชทานเพลิงศพ** (หนังสือพับแบบสมุดข่อย) พบว่ามีผู้ทำหนังสือแบบนี้ แจกในงานฌาปนกิจอยู่บ้าง เคยพบเล่มเล็กที่สุด ขนาดกว้าง 4.2 ซม. ยาว 10.7 ซม. พับแล้วหนาประมาณ 0.3 ซม.

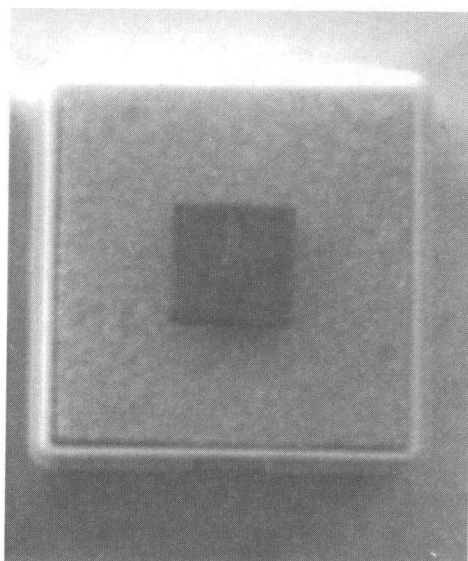

7. **หนังสือเพลงพระราชนิพนธ์ฉลองศิริราชสมบัติครบ 60 ปี** เป็นหนังสือเล่มเล็ก 2 เล่มคู่กัน เล่มหนึ่งขนาด 8 × 12 ซม. บรรจุเพลงพระราชนิพนธ์ทั้งหมด 41 เพลง พร้อมโน้ตเพลง มีภาพประกอบ หน้าปกเป็นภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดนตรีมีตราสัญลักษณ์ครองราชย์ 60 ปี บรรจุในซองพลาสติก ด้านหลังมี **หนังสือเพลงพระราชนิพนธ์ เล่มจิ๋ว อีกเล่มหนึ่ง** ซึ่งย่อส่วนมาจากเล่มที่ปรากฏอยู่ด้านหน้า เหลือขนาด 1.5 × 2.3 ซม. พิมพ์ข้อความข้างใต้หนังสือเล่มจิ๋วนั้นว่า “เล่มเล็กที่สุดในโลก” จัดพิมพ์โดย ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย

หมายเหตุ หนังสือเพลงพระราชนิพนธ์เล่มนี้เป็นได้เพียง **หนังสือเพลงพระราชนิพนธ์เล่มเล็กที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก** เท่านั้น ส่วนเล่มเล็กที่สุดคงเป็นเล่มหมายเลข 8

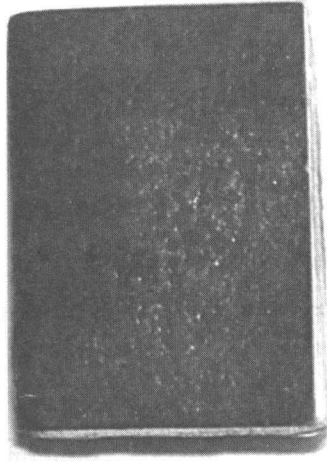
8. หนังสือเพลงพระราชนิพนธ์เล่มเล็กที่สุดในโลก (ขณะนี้) คือเล่มที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว จัดพิมพ์แจกในงานแสดงการพิมพ์ครั้งหนึ่ง เมื่อกว่า 20 ปีมาแล้ว (จำ พ.ศ. ไม่ได้) หนังสือเล่มนี้มีขนาด 1.1 × 1.1 ซม. บรรจุเพลงพระราชนิพนธ์ 17 เพลง ไม่มีโน้ตเพลง ไม่มีภาพประกอบ ภาพหน้าปกเป็นตรา ปร. (ขนาดเท่าของจริง)

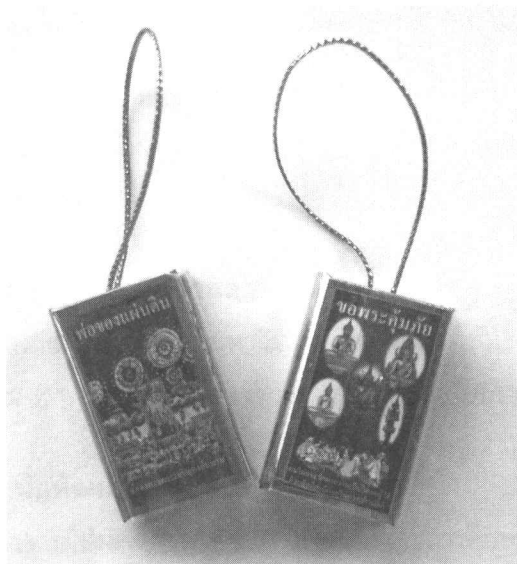
9. หนังสือเล่มเล็กอื่นๆ ของโรงพิมพ์คุรุสภา โรงพิมพ์คุรุสภาได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็กไว้หลายเล่ม เท่าที่ทราบมี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย , หนังสือร้อยเชือกพิมพ์คาถา เย ธมมา เหตุปุปภาว , หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ , กฤดาภินิหารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช , นกกางเขน , ดอกสร้อยแสนรัก เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นหนังสือขนาด 1.4 × 1.8 ซม. (ขนาดเท่าของจริง)

10. **คัมภีร์กุระอ่าน** (เล่มเล็ก) เป็นคัมภีร์ศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมนิยมนำไปเลี่ยมห้อยคอ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้สะสมซื้อมาจากเมืองปูนา (Puna) ตั้งอยู่ทางใต้ของเมืองมุมไบ (เดิมคือเมือง Bombay) ประเทศอินเดีย ขนาดของหนังสือ 1.8×2 ซม. หน้า 1 ซม. (ขนาดเท่าของจริง)

11. **หนังสือแม่เหล็ก** ขณะนี้เห็นอยู่ 2 เล่ม คือ **ขอพระคุ้มครอง** กับ **พ่อของแผ่นดิน** ขนาดหนังสือประมาณ $2.5 \times 4.2 \times 1$ ซม. เป็นผลงานของ สำนักพิมพ์ผักแว่น ทำปกหนังสือด้วยแผ่นแม่เหล็กบาง ๆ หุ้มกระดาษ เป็นหนังสือที่มีลักษณะแปลกไปอีกแบบหนึ่งซึ่งน่าสนใจ มีเส้นด้าย (เส้นพลาสติก) ทำเป็นหูหิ้วให้พกพาติดตัว หรือแขวนได้

บทความนี้อาจจะไม่สมบูรณ์เพราะเขียนจากของจริง และประสบการณ์ตรง แต่คิดว่าพอที่จะมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจจะศึกษาเรื่องนี้ต่อไป

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน ; **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์,
2546.

ริดเดอร์ส ไดเจสท์ (ประเทศไทย). **ย่อรอยลี้ลับอารยธรรมโลก**. กรุงเทพฯ : 2547.

ศุภวัฒน์ เลิศพานิชย์กุล และคณะ. **เรียงร้อยบรรณรัตน์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2542.

Christiansen , L.N. "Printing," **The New Book of Knowledge**. (Vol.15). New York : Grolier
Inc., 1966.

Saul, Margaret. "Books," **The New Book of Knowledge**. (Vol.2). New York : Grolier Inc., 1966.